

Õppimine ja õpetamine vastavalt tasemele: tööriist väljaõppe plaanimiseks vabaühenduses

Sageli unustatakse, et õppijad - nii uued tulijad kui liikmed - on **iga teema suhtes erineval tasemel**, seega nende ootused ja vajadused väljaõppeks on erinevad. Tasemele mittevastav väljaõpe läheb suuresti raisku, sest kui inimene ei saa uusi teadmisi kohe kasutada, siis ununeb õpitu kiiresti.

Algaja tase	Praktiku tase	Eksperti tase
Üldine ja sageli ebapiisav arusaam tervikpildist. Mõtleb eelkõige üksikutest tegevustest.	Olemas teatud kogemus, enesekindlus ja praktilised oskused. Aeg-ajalt vaatab ka suurt pilti.	On palju kogemusi ja selgem arusaam oma võimetest. Mõtleb süsteemselt pikaajalisele mõjule, oskab ka teiste osapoolte vaatenurki.
Algaja vajab juhendamist, sest ta teadmatuses tegutseda liiga rutakalt või hoopis üle mõelda, mistõttu kaotab võime tegutseda.	Seni kogetu ulatuses oskab ennustada ja analüüsida, kuid ebatavalises olukorras ei pruugi märgata ka selgeid ohumärke.	Näeb riske ja kaalub erinevaid variante. Võib loota intuitsioonile, eriti ohu tunnetamiseks.
<i>Näiteks projektijuht, kes eeldab, et kõik teevad oma osa tähtajaks, hoiab kramplikult kinni eelarvest ja projektis kirjutatust. Kardab sekkuda, isegi kui märkab probleeme teiste töös.</i>	<i>Näiteks projektijuht, kes teeb iga uue projekti alguses planeerimiseks tabeli ja käivitab töö, kuid läheb pingesse kui teised osapooled pakuvad välja muudatusi.</i>	<i>Näiteks projektijuht, kes enne töö vastu võtmist hindab riske. Juhtides õpib tundma inimesi, julgeb teha muutusi, kui näeb ette probleeme või paremat viisi mõju saavutamiseks.</i>

Praktiline harjutus: Uue tulija kirjeldus

1. Mida peab juba oskama-teadma enne kui tuleb tööle?

2. Algtasemelt praktiku tasemele jõudmiseks omandab need teadmised-oskused:

3. Praktiku tasemelt eksperti tasemele jõudmiseks omandab need teadmised-oskused (kui vaja eksperti):

Kuidas saada aru, millisel tasemel on inimesed mingis teemas?

Selleks on vaja pikemalt suhelda, kusjuures kõige kõnekam on see, kuidas inimene seletab oma valikute tegemise ja otsustamise protsessi. All olev tabel aitab tõlgendada seda, mida õppija tahab öelda, kui sõnastab oma vajadusi (mis motiveeriks teda väljaõppes osalema). Teises veerus on välja toodud mida teha, et lisaks õppija vahetu vajaduse täitmisele aidata tal liikuda järgmisele tasemele. Lisaks leiab mõned soovitused, kuidas valida vastava õppija jaoks efektiivsed meetodid ja lähenemised.

	Ootus väljaõppele, tajutud vajadus <i>Mida ootab ja oluliseks peab?</i>	Vajadus, et liikuda järgmisele tasemele <i>Millisel moel tegutsedes aitame kiiremini kasvada?</i>
Algaja	<p>Ootus, et tekiks selgus - millest alustada ja kuidas üks või teine tegevus üle elada. Algajal on sageli keeruline sõnastada oma vajadusi, sest ta ei tea, mida ta veel ei tea.</p> <p>Algajal on sageli kõige rohkem entusiasmi, aga ta vajab konkreetseid vastuseid ja näiteid, muidu muutub ärevaks, ei jõua kaasa mõelda.</p>	<p>Reaalsete näidete läbi töötamine samm-sammult koos juhendiga. Samas on väga oluline, et algaja saaks aru, milline on suur pilt (kus ta tegutseb). Muidu ei ole iseseisval tegutsemisel ja otsustamisel juhendist kasu.</p> <p>Vaja pöörata tähelepanu, et hirm ja ärevus segab selget mõtlemist ja otsustamist ning lõhub motivatsiooni.</p>
Praktik	<p>Ootab praktilisust - tööriistu ja konkreetseid ettepanekuid, kuidas tegeleda sellega, mis tundub talle keeruline. Tahab juhendajaks praktikut ja pelgab loengut, liigset abstraktsust.</p> <p>Vajadusi sõnastab sageli selle järgi, mis praegu käsil, kuid on võimeline enda vajadusi analüüsima ka laiemalt (kui saab head suunavad küsimused).</p>	<p>On vaja näidata, kuidas edukad praktikud tegutsevad ja mille alusel otsustavad. Tööriistu tutvustades tuleks läbi arutada, millal seda kasutada ja millal mitte.</p> <p>Edasiliikumiseks on kõige suurem kasu ebatavaliste ja mitmel moel lahenduvate juhtumite analüüsist, et õppida tegema strateegilisi otsuseid ja nägema süsteemseid riske.</p>
Ekspert	<p>Ootab, et aeg ei läheks raisku, sest õppida oskab ka ise. Ekspert näeb suurt pilti ja on huvitatud kas teise, veel pädevama, eksperdi suurest pildist. Või siis on nõus tulema koolitusele, kus saab spetsiifilise lahenduse oma keerukale probleemile.</p> <p>Üldine loeng või ebamäärase eesmärgiga arutelu on talle vastumeelne. Vajadusi oskab sõnastada hästi, aga teeb seda ainult siis kui usub, et neid ka arvesse võetakse.</p>	<p>Eksperti aitab kõige enam teise eksperdi reaalne elukogemus ja koos selle analüüsimine.</p> <p>Veel on eksperdile heaks õppekohaks väga keerulise ebastandardse juhtumi lahendamine, mida tuleb teha piiratud info tingimustes - et pärast arutada, millised oletused erinevad eksperdid tegid ja millise kogemuse põhjal.</p> <p>Sageli ei vaja ekspert "õpetajat", vaid kolleegi ja võimalust arutada. Ekspert õpib väga hästi ka siis, kui tal on tahtmist ja aega omakorda ise võtta juhendava kolleegi roll.</p>

*Täiendav lugemine: Häid mõtteid tõhusa väljaõppe programmide loomiseks saab Robert Ericssoni raamatust „Tipp: meistriks saamise saladused“. Eesti raamatukogude kohaviit: https://www.ester.ee/record=b4762822*est